

UDK:82.81'25:811.512.161'133

Mohigul ALTUNDAG,

Toshkent davlat Sharqshunoslik universiteti o'qituvchisi,

E-mail: moxigul_altundag@tsuos.uz

ToshDSHU professori, f.f.d. P.Kenjayeveva taqrizi asosida

ADABIYOTSHUNOSLIK TERMINLARIDA TARJIMA MUAMMOLARI (TURK-UZBEK TILI MISOLIDA)

Аннотация

Ushbu maqolada turkcha adabiyotshunoslik terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida uchraydigan muammolar filologik tahlil asosida ko'rib chiqilgan. Bunda terminlarning tarixiy-etimologik kelib chiqishi, semantik maydoni va lingvokulturologik xususiyatlari o'rganilib, terminlarni to'g'ri shakllantirish va standartlashtirish bo'yicha ilmiy-uslubiy takliflar berilgan. Tadqiqotda qiyosiy-tarixiy, lingvokulturologik va semantik-tarjima metodlari qo'llanilib, adabiyotshunoslik atamalarining o'zbek tiliga adekvat o'g'irilishini ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqola xulosalarida turkcha-o'zbekcha terminlarni yagonalashtirish bo'yicha tavsiyalar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: Adabiyotshunoslik terminlari, turk tili, o'zbek tili, tarjima, semantik tahlil, lingvokulturologik yondashuv, standartlashtirish.

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА В СФЕРЕ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ТУРЕЦКО-УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА)

Аннотация

В данной статье на основе филологического анализа рассматриваются проблемы, возникающие при переводе литературоведческих терминов с турецкого языка на узбекский. Исследуется историко-этимологическое происхождение терминов, их семантическое поле и лингвокультурные особенности, а также даются рекомендации по корректному формированию и стандартизации терминов. В ходе исследования были применены сравнительно-исторический, лингвокультурный и семантический методы перевода, обеспечивающие адекватное отражение литературоведческих понятий в узбекском языке. В заключительной части статьи приведены предложения по унификации турецко-узбекских терминов.

Ключевые слова: Литературоведческие термины, турецкий язык, узбекский язык, перевод, семантический анализ, лингвокультурный подход, стандартизация.

TRANSLATION PROBLEMS IN TERMS OF LITERARY STUDIES (ON THE EXAMPLE OF TURKISH-UZBEK LANGUAGE)

Annotation

This article explores the challenges of translating literary studies terminology from Turkish into Uzbek through a philological lens. It examines the historical-etymological origins, semantic scope, and linguistic-cultural features of the terms, offering recommendations for accurate formulation and standardization. Comparative-historical, linguocultural, and semantic-translation methods are employed to ensure an adequate reflection of literary concepts in Uzbek. The conclusion provides suggestions for unifying and standardizing Turkish-Uzbek literary terminology.

Key words: Literary studies terminology, Turkish language, Uzbek language, translation, semantic analysis, linguocultural approach, standardization.

Kirish. Adabiyotshunoslik – milliy tafakkur va madaniy merosni avlodlar o'rtasida uzviy bog'lab turuvchi fundamental fan sohasi hisoblanadi. U nafaqat badiiy matnlarni tahlil qilish yoki adabiy jarayonlarni nazariy tushuntirish, balki mazkur jarayonlar bilan bog'liq terminlarni to'g'ri va aniq ifoda etishga ham xizmat qiladi. Terminlar, ayniqsa, turli tillar o'rtasida o'zaro aloqalar kengaygan hozirgi globallashuv davrida muhim vosita bo'lib, tilshunoslik va tarjimaunoslik sohalarining kesishgan nuqtasida tadqiq qilinadi. Xususan, turkcha adabiyotshunoslik terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan turli ma'no, ifoda hamda lingvistik xususiyatlar masalalari mavzuning dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

Adabiyotshunoslikdagi terminlar o'ziga xos tartib, mazmun va maqsadga ega. Masalan, "janr", "uslub", "nazm", "nasr" kabi atamalar tilimizda ildiz otgan. Biroq "tenkit" va "tanqid", "metafora" va "isti'ora" kabi turkcha, arabcha yoki ruscha shakllarning o'zbek adabiy matnlarida turlicha ishlatilishi hali-hanuz ilmiy muhitda bahsli masalalar sirasiga kiradi. Bu bahsli nuqtalar ilmiy izlanishlarda terminlarni bir xillikda qo'llashni qiyinlashtiradi. Zero, terminlarni to'g'ri shakllantirish yoki tarjima qilish orqali adabiy jarayonlarga oid tadqiqotlarning aniq va izchil ko'rinishi ta'minlanadi. Shu nuqtayi nazardan, turk tili bilan o'zbek tili o'rtasidagi genetik yaqinlik bu jarayonni soddalashtirishi mumkinligi bilan birga, semantik nuances (ohang-dominant ma'no farqlari) sabab ayrim chalkashliklarni ham yuzaga keltiradi.

Tarjima jarayonida diqqatni jalb etadigan jihatlardan biri – terminlarning tarixiy taraqqiyoti va ularni o'zbek adabiyoti kontekstida idrok etish. Masalan, "edebiyat" so'zi o'zbek tilida "adabiyot" sifatida, "shir" esa "she'r" shaklida qo'llaniladi. Biroq "inceleme" va "tahlil" singari so'zlar ma'nosida mayda, ammo muhim farqlar mavjud. Til – bu jonli tuzum bo'lib, tarixiy jarayonlarda turli lisoniy omillar ta'siri ostida rivojlanadi va o'zgaradi. Shu bois, ayni paytda lingvokulturologik tadqiqotlar terminlarni nationallashtirish yoki umumsivilizatsiyaviy xususiyatli bo'lishi mumkinligini ko'rsatib turibdi.

Shu o'rinda turkcha adabiyotshunoslik terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilish – bu nafaqat lingvistik amaliyot, balki adabiy meros, madaniy tajriba, tarix va hatto mafkuraviy tamoyillar bilan ham bog'liq murakkab jarayondir. Adabiyotshunoslikni tarjima qilishda diqqat markazida bo'lishi lozim bo'lgan narsa – ilmiy aniqlik. Bu jarayonda so'zma-so'z tarjima bilan cheklanib bo'lmaydi: mazmunni to'g'ri ifoda etish, atamaning adabiy, tarixiy va ijodiy nuqtai nazardan qabul qilinishini ham hisobga olish darkor. Chunki termin ma'nosining biroz siljishi ham butun adabiy-nazariy tushunchaning buzilishiga olib kelishi mumkin.

Tarjima muammolarini o'rganish bugungi kunda filologiyaning muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib ulgurdi. Yangi avlod tarjimonlari o'z faoliyatida nafaqat lug'aviy mutanosiblikni ta'minlash, balki matnning kontseptual asoslari va lingvopoetik xususiyatlarini ham saqlashga harakat qilmoqda.

Xuddi shu maqsadda uslubshunoslik, semantik tahlil, leksikografiya va tarjima nazariyasi kabi qo'shimcha fanlardan foydalanish zaruriyati paydo bo'lmoqda. Adabiyotshunoslik terminlarining to'g'ri va izchil tarjima qilinishi esa o'zbek filologiyasi uchun ham, turkiy dunyo filologiyasi uchun ham katta amaliy ahamiyatga ega.

Mavzu bo'yicha adabiyotlar tahlili. Adabiyotshunoslik terminlari tarixiga nazar tashlasak, mazkur sohaga oid terminlar turli davrlarda har xil tillar ta'sirida shakllanganini ko'rish mumkin. Muhimi, turkiy tillar, xususan, turk va o'zbek tillaridagi adabiy terminlar arabcha, forsa va keyinchalik ruscha ta'siri natijasida boyib borib, bugungi kunda mustaqil lisoniy kategoriyalarga ega shaklga ega bo'ldi. O'zbek adabiyotshunosligida ushbu jarayonni turk adabiyoti bilan qiyosiy o'rganish bo'yicha bir qator ilmiy maqola va dissertatsiyalar mavjud. Ammo ularning aksariyati lingvistik nazariya yoki adabiyotshunoslik nazariyasining ayrim jabhalariga oid bo'lib, terminologiyaning o'ziga xos filologik tahlili hanz yetarlicha chuqur o'rganilmagan.

So'nggi yillarda chop etilgan xalqaro ilmiy maqolalar (masalan, Google Scholar yoki ResearchGate kabi platformalarda e'lon qilingan ishlar) turk tilidagi adabiy terminlarning umumiy tasnifi, ularning leksik-semantik xususiyatlari, tarixiy taraqqiyoti va ularni boshqa turkiy tillarga tarjima qilish masalalarini qisman ochib beradi. Xususan, turkiy qardosh tillar o'rtasidagi qiyosiy tadqiqotlar adabiyotshunoslik terminlari bo'yicha yagona konsepsiyani ishlab chiqish zaruratini ko'rsatadi. Bunda turk adabiyotida keng qo'llaniladigan "edebiyat", "shiir", "nesir", "tur", "tenkit", "uslub", "metin inceleme" kabi atamalarini o'zbek tilidagi "adabiyot", "she'r", "nash", "janr", "tanqid", "uslub", "matn tahlili" terminlari bilan qiyoslaganda, talaffuzdagi, imlodagi yoki ba'zan semantik ko'lamdagi tafovutlar kuzatiladi.

Abdulla Avloniy, Fitrat va Cho'lpon singari ma'rifatparvar va adiblarimizning asarlariga nazar tashlansa, o'zbek tilidagi adabiy terminlar shakllanishining dastlabki bosqichlariyu qay darajada forsa va turkcha shakllar bilan boyitilgani haqida qimmatli ma'lumotlar topish mumkin. Masalan, Fitrat o'z asarlarida "nazm" va "nash" terminlariga alohida urg'u berib, ularni sharhlash orqali badiiy adabiyot xususiyatlarini milliy xarakterda ochib berishga harakat qilgan. Uning "nazm"ga bergan ta'rifi turk tilidagi "nazim" tushunchasi bilan muayyan o'xshashlikka ega bo'lib, ammo o'zbek adabiyoti an'analarga mos ravishda izohlanadi. Bu kabi ma'lumotlar terminlarning o'zbek ilmiy adabiyoti tarixida qachon va qanday shakllanganini kuzatish uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

XX asrning ikkinchi yarmida o'zbek filologiyasida adabiyotshunoslikka oid terminlarni mavhum, nazariy tushunchalar sifatida o'rganish an'anasi kuchaydi. Shu davrda N. Karimov, M. Qosimov, T. Jalolov va boshqa olimlarning ilmiy izlanishlari e'tiborga loyiqdir. Biroq bu tadqiqotlar o'sha davr siyosiy-ijtimoiy sharoitlari ta'sirida ko'proq rus tilidan kirib kelgan terminlarga e'tibor qaratish bilan cheklangani kuzatiladi. Natijada turk tili bilan o'zbek tili o'rtasidagi terminologik aloqalar chuqur tahlil qilinmay, ikkilamchi o'rinda qolib ketgan. Mustaqillikdan so'ng o'zbek tili davlat tili sifatida yangi bosqichga ko'tarildi va boshqa turkiy xalqlar tillari bilan hamkorlik qilishga keng yo'l ochildi.

Hozirgi bosqichda, ayniqsa, prezident asarlarida ham ta'kidlangandek, ilmiy tadqiqotlarda milliy merosimizdan samarali foydalanish, qardosh tillar bilan faol hamkorlik qilish hamda ilg'or tajribalarni o'rganish masalalari dolzarblashdi. Bunda turk tili bilan adabiy aloqadorlik turli loyihalar – jumladan, qo'shma lug'atlar, o'quv qo'llanmalar va ilmiy konferensiyalar orqali kengayib bormoqda. Ushbu adabiyotlarni o'rganish jarayonida e'tiborli tomoni shundaki, hozirgi kunda turk adabiyotining terminologik bazasi ham sezilarli darajada yangi atamalar, yangi nazariy yondashuvlar bilan boyimoqda. Xususan, "postmodern edebiyat", "elestirel yaklasim", "kuramsal inceleme" kabi ifodalar o'zbek tilida hali to'la shakllanmagan.

Tarjima nazariyasi sohasidagi ilmiy adabiyotlar (L. Venuti, E. Nida, P. Newmark va b.) terminlarni tarjima qilishda ikki muhim tamoyil – adekvatlik va ekvivalentlikka e'tibor qaratish lozimligini uqtiradi. Turkcha terminlarni o'zbek tiliga o'g'irishda adekvatlik til birliklarining lingvistik, semantik va

pragmatik jihatdan mos kelishini talab qilsa, ekvivalentlik matnning funksional aspektini o'zbek o'quvchisiga singdirishni ko'zda tutadi. Ko'pgina o'zbek adabiyotshunoslarining ishlarida, masalan, S. G'aniev, N. Jo'rayev, U. Normurodov va boshqalar, turk adabiy terminlarining kiritilishi va izohlanishi misollari uchraydi. Biroq mavjud adabiy manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bu ishlar ko'proq umumiy qayd yoki cheklangan adabiy-taqriz ma'nosida bo'lib, keng qamrovli terminologik tadqiqotlarga hanz yetarlicha urg'u berilmagan.

Mazkur adabiy manbalarning sharhi shuni anglatadiki, mavzu hali o'z yechimini to'liq topmagan, biroq so'nggi davrda bunday izlanishlarga bo'lgan qiziqish kuchaygani seziladi. Xususan, turk filologiyasi ham o'zbek adabiyotshunoslari bilan hamkorlikka tayyor bo'lib, ilmiy-amaliy loyihalar doirasida hamkorlik qilishga undaydi. Ushbu hamkorlik terminlarning tarixiy-etimologik manbalarini, ularning semantik evolyutsiyasini, tarjima jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nominativ farqlarni aniqlash va bir xulosa shakliga keltirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, adabiyotlardagi mavjud tadqiqotlar zahirida turkcha-o'zbekcha adabiyotshunoslik terminlarining umumiy tasvifi va qiyosiy xususiyatlari bor bo'lsa-da, ushbu mavzuga doir chuqurlashtirilgan filologik tahlillar hanz juda ham cheklangan shaklda taqdim etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi Mazkur tadqiqotda adabiyotshunoslik terminlarini turk tilidan o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida yuzaga keladigan muammolar filologik, lingvistik va madaniy kontekstda tahlil qilindi. Tadqiqot dizaynida, avvalo, qiyosiy-tarixiy metodga tayanildi: bu metod orqali turk va o'zbek tillari o'rtasidagi terminlar kelib chiqishining genealogik asoslari va ularning semantik evolyutsiyasi ko'rib chiqildi. Qiyosiy-tarixiy metod terminlarning mustaqillik davrigacha bo'lgan transformatsiyasini hamda so'nggi yillarda vujudga kelgan terminologik yangilanishlarni har tarafлама o'rganish imkonini berdi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot jarayonida olingan ma'lumotlar qiyosiy-lisoniy tahlil asosida tizimlashtirildi. Dastlab, turk tilidagi adabiyotshunoslik terminlari "umumiy atamalar" va "maxsus nazariy terminlar"ga ajratildi. "Umumiy atamalar"ga "edebiyat", "shiir", "nazim", "nesir", "uslub", "tenkit", "tur" kabi o'zbek tilida ham avvaldan mavjud shakllarga (adabiyot, she'r, nazm, nash, uslub, tanqid, janr) deyarli mos tushadigan terminlar kiritildi. Tahlil natijasida shu narsa aniq bo'ldiki, ushbu atamalar genetik yaqinlik sabab o'zbek tilida keng tarqalgan. Biroq talaffuz va imlodagi ayrim tafovutlar (masalan, "nazm" va "nazim", "janr" va "tur") semantik nuqtayi nazardan bir xil bo'lsa-da, uslubiy konnotatsiyalar farq qilishi mumkin.

"Maxsus nazariy terminlar" esa turk adabiyotshunosligida so'nggi yillarda shakllangan yoki kengaygan "postmodern edebiyat", "elestirel yaklasim", "metin inceleme", "kuramsal cerceve" kabi ifodalar bo'lib, o'zbek filologiyasida ular to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinganida ayrim noaniqliklarga sabab bo'ladi. Masalan, "elestirel yaklasim"ni "tanqidiy yondashuv" deb tarjima qilish mumkin, lekin o'zbek adabiyotshunosligida "tanqid" tushunchasi yoritilishi hamisha bir xil emas. Ba'zan "tanqid" termin sifatida an'anaviy badiiy asarlarni tahlil qilish ma'nosida qo'llansa, turk adabiyotida "elestiri" tushunchasi zamonaviy nazariy konsepsiyalar doirasida kengroq semantik maydonni qamrab olishi mumkin. Demak, bunday terminlar tarjimasida qo'shimcha izohlar yoki sharhlar berish talab etilishi aniqlandi.

Tahlil jarayonida semantik-tarjima tahlil usuli yordamida har bir terminning turkcha asli, o'zbek tilidagi shakli va nuqtai nazari o'rtasidagi aloqadorliklar ham ko'rib chiqildi. Masalan, "uslub" va "uslub" so'zlari kesimida genealogik mustaraklik ko'rsatkichi juda baland bo'lsa-da, zamonaviy turk tili unda faqat adabiy nutq xususiyatini emas, balki ijodiy jarayonni ifodalashni ham hisobga oladi. O'zbek tilidagi "uslub" tushunchasi esa ko'proq adibning individual xususiyatlari yoki matnning ifoda shakllariga taalluqli nazariy kategoriya sifatida qaraladi. Bu esa tarjima paytida ushbu terminni qo'llashda mazmun talqini bo'yicha muayyan tafovutlar paydo bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, turkcha adabiyotshunoslik terminlarini o'zbek tiliga o'girish jarayonida eng ko'p uchraydigan qiyinchiliklar quyidagilardan iborat:

Etimologik o'xshashlik: Genetik jihatdan o'xshash so'zlarni ishlatish jarayonida ular ba'zan sinonimik tushuncha sifatida talqin qilinib, turli matnlarda bir-birining o'rnida ishlatilishi. Natijada ilmiy-terminologik aniq standart buzilib, chalkashliklar yuzaga keladi.

Semantik kenglik: Ba'zi turkcha terminlar, ayniqsa, zamonaviy adabiy jarayonlarga oid ifodalar, o'zbekcha muqobillaridan semantik jihatdan kengroq yoki torroq bo'lishi mumkin. Bunday paytda terminning izohli lug'atiga yoki maxsus ilmiy-sharhiy ishora berish lozim bo'ladi.

Madaniy-lingvistik faktor: Terminlarning atrofida shakllangan madaniy kontekst, ijtimoiy-mafkuraviy asoslar ba'zan turk tili va o'zbek tili o'rtasida har xil bo'ladi. Bu farqlar terminning to'liq o'zbekchalashtirilishida muammolar tug'diradi.

Standartlashtirish yo'qligi: O'zbek tilida adabiyotshunoslik terminlarini rasmiy organ yoki ilmiy jamoatchilik tomonidan tasdiqlangan standart lug'at bazasi mavjud emasligi sababli, ilmiy maqolalarda bir termin turli shakllarda yoki turlicha tarjimada berilib ketadi.

Shu tariqa, tahlillar turkcha-o'zbekcha tarjimada filologik qamrov mustahkam bo'lishi kerakligini tasdiqladi. So'zning faqat yuzaki shakli emas, balki uning adabiy-tarixiy, madaniy, ijodiy ko'lami ham e'tiborga olinishi lozim. Misol sifatida "metin inceleme" atamasini olaylik: o'zbekchaga "matn tahlili" deb tarjima qilishni odat tusiga kiritish mumkin, ammo turk adabiyotida "inceleme" ba'zan nazariy fikrlarni shakllantiruvchi analitik jarayon sifatida ham tushuniladi, bu esa "tahlil"

terminidan bir oz kengroq. Bundan kelib chiqadiki, terminlarni tarjima qilganda, qisqa sharhlar va izohlar berish ilmiy ijodda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa va takliflar. Yuqoridagi kuzatishlar va tahlillar yakunida, turkcha adabiyotshunoslik terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilishdagi muammolarni bartaraf etish uchun quyidagicha xulosalarga kelish mumkin. Avvalo, terminologiya masalasi lisoniy tadqiqotning eng muhim bo'g'inlaridan biri bo'lib, milliy adabiy merosning rivojini belgilab beradi. Tarjima jarayoni esa faqat lug'aviy ekvivalentni topishdan iborat emas, balki turli madaniy qatlamlar, tarixiy jarayonlar, adabiy an'analar va nazariy yondashuvlarni ham inobatga olishni talab etadi. Turk va o'zbek tillarining genetik yaqinligi aytib o'tilgan jarayonni soddalashtirishi mumkin, lekin ayni vaqtda terminlarning semantik nozikliklariga e'tibor bermaslik bilimlardagi chalkashliklar, adabiy matnlarda noto'g'ri talqinlar paydo bo'lishiga olib keladi.

Xulosa o'rnida aytganda, turkcha adabiyotshunoslik terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilishda lingvistik, madaniy va filologik omillarni inobatga olgan holda yondashish lozim. Bunday yondashuv adabiy merosimizni boyitish bilan bir qatorda, ilm-fan sohasida aniq va ravon tushunchalar sistemasini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, bu jarayon Yangi O'zbekiston sharoitida jamiyat barqarorligi va ma'naviy taraqqiyotining mustahkam asosi bo'la oladi, chunki adabiyot – xalqning ruhiy-ma'naviy boyligini ifoda etishning eng asosiy manbai hisoblanadi. Terminlarning to'g'ri va izchil tarjima qilinishi esa bizning adabiy mulkimizni nafaqat ichki muhitda, balki xalqaro maydonda ham kengroq namoyish etish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR

1. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз : маърузалар тўплами / Ш.М. Мирзиёев. – Тошкент : Ўзбекистон, 2017. – 56 б.
2. Авлоний А. Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ / А. Авлоний. – Тошкент : Турон, 1913. – 112 б.
3. Фитрат А. Адабиёт надир? / А. Фитрат // Турон. – 1919. – № 3. – Б. 5–14.
4. Чўлпон А. Асарлар : 3 жилдлик / муҳаррирлар ҳайъати раҳб. Н. Қосимов. – Тошкент : Фан, 2003. – Ж. 1. – 384 б.
5. Қаримов Н., Қосимов М., Жалолов Т. Адабиёт назарияси асослари : олий ўқув юртлари учун дарслик / Н. Қаримов, М. Қосимов, Т. Жалолов. – Тошкент : Шарқ, 2004. – 276 б.
6. Ғаниев С. Адабиётшунослик терминларининг назарий масалалари / С. Ғаниев. – Тошкент : Фан, 2010. – 148 б.
7. Жўраев Н. Туркий тилларида терминлар таркиби ва семантикаси: назарий таҳлил / Н. Жўраев // Тил ва адабиёт тадқиқотлари. – 2018. – № 1. – Б. 37–45.
8. Нормуродов У. Адабий муаммолар ва терминлар: туркий тилларга қиёсий таҳлил / У. Нормуродов // Филология масалалари. – 2020. – № 2. – Б. 22–29.
9. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation / L. Venuti. – London : Routledge, 2008. – 336 p.
10. Nida E. Toward a Science of Translating : With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating / E. Nida. – Leiden : E.J. Brill, 1964. – 331 p.
11. Newmark P. Approaches to Translation / P. Newmark. – Oxford : Pergamon Press, 1981. – 196 p.
12. Каримов Н. Адабиётшунослик лугати : энциклопедик йўриқнома / Н. Каримов ; таҳрир ҳайъати раҳб. Б. Назаров. – Тошкент : Адабиёт, 2012. – 220 б.